

ДЕФОРМАЦІЇ ОБРАЗУ СВІТУ МОЛОДІ

Образ світу – це результат психічного відображення зовнішньої об’єктивної реальності, що фіксується на рівні свідомості у формі динамічних суб’єктивних когнітивних схем, уявлень, афективних переживань, а також є важливою детермінантою поведінки [1]. Поняття деформації (от лат. *deformatio* — «викривлення») є більше фізичним, зміст якого означає зміну взаємного положення часток тіла, пов'язаних із їхнім переміщенням одна відносно іншої. З позиції психології, деформації образу світу включають викривлення, порушення гармонійності, цілісності, рівномірності уявлень та переживань світу в свідомості конкретного індивіда [2].

Основна увага нашого дослідження спрямована на виявлення деформацій образу світу молоді, що позначаються на проблемах соціалізації – залежній поведінці, особистісних дисгармоніях, поширенні шкідливих звичок тощо. Наукові розвідки образу світу є продовженням феноменологічного підходу Ф. Ю. Василюка у його психологічній парадигмі свідомості [3].

Нами було проведене тестування учнів 10-11-х класів ЗОШ № 9, 19 м. Чернігів, образ світу яких вивчався з використанням авторської проективної методики “Намалюй свій реальний (ідеальний) світ”. Психологічні деформації образу світу класифікувалися за критеріями: 1) когнітивної складності відображення реального та ідеального світу, що визначалася за кількістю деталей, частин малюнка, схематичних та символічних зображень; 2) афективного ставлення до реального та ідеального (майбутнього) світу – панівний колір малюнків учнів. Позитивне і негативне світосприймання фіксувалося відповідно при перевазі хроматичних або ахроматичних кольорів.

У результаті проведеного якісного аналізу отриманих даних старшокласники були поділені на три умовні групи. Група “А” (переважно юнаки, 33,4 % вибірки), яким властиві простий (перехідний) рівні когнітивної складності образу світу при нейтральному (негативному) емоційному фоні

світосприймання. Класні керівники щодо поведінки школярів групи “А” на уроках вказують на виражену у них астенічну симптоматику, низький рівень довільності пізнавальних процесів, швидку втомлюваність, негативні емоції, непередбачуваність реагувань. Вчителі свідчать, що академічна успішність таких учнів низька, часто вона зумовлена нерозвинутими волевовими якостями, порушеннями шкільної дисципліни при наявності загальних навчальних здібностей.

Група “В” (в однаковій пропорції юнаки та дівчата, 44,5 % вибірки), старшокласникам якої властиві складний (перехідний) рівні когнітивної складності образу світу при нейтральному (негативному) емоційному фоні світовідчуття. Спілкування із вчителями по предметам, класним керівником вказують на прояв у юнаків та дівчат визначеної групи “В” амбівалентних емоцій, поведінкових реагувань на типові ситуації навчального процесу. Відсутність стабільного настрою, послідовності поведінки, пов’язані з кризою ідентичності, а також низьким рівнем емоційно-вольового самоконтролю в конфліктних обставинах. Помічено незначні відмінності у зображеннях учнями образів ідеального світу, як то більша кількість елементів персонажів малюнку, використання різних барв. Сюжети малюнків присвячені відображенню образів бажаного місця проживання, мальовничих краєвидів тощо. Юнаки у своїй більшості образ ідеального світу уявляють у формі власних кар’єрних (спортивних) досягнень, у той час як дівчата малюють символи кохання, сім’ї.

Група “С” (в однаковій пропорції юнаки та дівчата, 22,1 % вибірки), старшокласникам якої властиві складний, перехідний, простий рівні когнітивної складності образу світу при панівному емоційно-позитивному фоні світовідчуття. Спілкування із вчителями з окремих предметів, класним керівником підтверджує отримані в процесі психологічної діагностики результати, зокрема, щодо високого рівня загальних здібностей учнів, їхньої широкої ерудиції. Юнаки та дівчата групи “С” відрізняються самостійністю у

прийнятті рішень, емоційною врівноваженістю, цілеспрямованістю, вольовим самоконтролем. Розвитку визначених якостей сприяє відповідне конструктивне виховання в сім'ї, задоволення соціокультурних потреб, зацікавленість батьків успіхами дітей у навчанні, підтримкою їхніх інтересів. Більшість респондентів зробили вибір майбутньої професії, основну увагу зосереджують на тих шкільних предметах, що потрібні для подальшого навчання, додатково відвідують гуртки за інтересами, спортивні секції.

Висновки. Якісний індивідуальний аналіз отриманих даних свідчить про типові деформації образу світу – негативний емоційний фон світовідчуття, низький (перехідний) рівні когнітивної складності образу світу, фрагментарність його розвитку, змістовну бідність. Це загальна тенденція, що потребує подальшого аналізу кількісних даних дослідження образу світу. Така асинхронія механізмів свідомості, як домінування негативного емоційного фону образу світу поруч із когнітивною простотою впливають на викривлене уявлення старшокласників про себе, усталену негативну самооцінку, формують неадекватний образ «Я», спричиняють шкідливі звички [4].

Наукове значення проведених розвідок полягає у розумінні ефективної корекції поведінки молоді, в більш широкому значенні й соціалізації. Цей підхід ми визначаємо так — хочете змінити поведінку особистості, змінійте її образ світу.

Список використаних джерел

1. Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М. Словарь-справочник по психодиагностике. – СПб.: Питер, 2005. – 520 с.
2. Бушай І.М. Психологічні особливості розвитку образу світу школярів: Монографія — Чернігів: Державне підприємство „Чернігівський державний центр науково-технічної і економічної інформації”, 2007. — 382 с.
3. Василюк Ф. Е. Методологический анализ в психологии. — М.: Смысл, МГППУ, 2003.
4. Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса: Пер. с англ. – СПб. : “Речь”, 2000. – 320 с.